

dr Zbigniew Bereszyński

Instytut Śląski z siedzibą w Opolu, pracownik naukowy

ORCID: 0000-0001-9761-8701

zbereszynski@wp.pl

tel. 517 202 102

Autoreferat wnioskodawcy

dot. osiągnięcia naukowego „Władza i społeczeństwo na Śląsku Opolskim w latach 1945–1990 ze szczególnym uwzględnieniem monografii *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa i ludność niemiecka na Górnym Śląsku w latach 1945–1990*, wyd. 2, Opole – Gliwice 2019”

Wnioskodawca ukończył w 1980 r. studia wyższe na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego, uzyskując tytuł magistra chemii. Mimo to już od dzieciństwa interesowałem się historią i systematycznie pogłębiałem swoją wiedzę w tej dziedzinie poprzez samodzielną lekturę różnego rodzaju publikacji. O wyborze kierunku studiów zadecydowały względy natury ideowej i politycznej, związane z negatywnym stosunkiem do panującego wówczas w Polsce systemu politycznego. Świadomie wybrałem taki kierunek studiów, który wydawał mi się jak najdalszy od ówczesnych uwarunkowań ideologicznych i politycznych. Nie widziałem wówczas dla siebie przyszłości w zawodzie historyka i ogólnie w naukach społecznych, najbardziej uwikłanych w tego rodzaju uwarunkowania.

Nadal jednak interesowałem się historią, a zainteresowania te zaczęły odgrywać ważną rolę w moim życiu w latach 1980–1981, wraz z powstaniem „Solidarności” i Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Zająłem się wówczas działalnością publicystyczną na łamach pism wydawanych przez „Solidarność”, NZS i środowiska opozycyjne, a także redagowaniem tekstów kolportowanych w formie ulotek. Pisane przeze mnie teksty miały na celu najczęściej upowszechnianie rzetelnej wiedzy historycznej, wolnej o uwarunkowanych politycznie zafałszowań i tzw. białych.

W związku z moją działalnością społeczno-polityczną i publicystyczną byłem internowany w okresie stanu wojennego. Po wyjściu na wolność związałem się na szereg lat z „Biuletynem Dolnośląskim”, wydawanym we Wrocławiu w warunkach konspiracyjnych przez Solidarność Walczącą. W latach 1984–1990 opublikowałem w tym piśmie pod różnymi pseudonimami szereg artykułów, w tym także teksty o tematyce historycznej. Z ważniejszych tekstów z tego okresu można wymienić obszerne, publikowane w odcinkach eseje historyczne o myśli politycznej piłsudczyków i hiszpańskiej wojnie. We wrocławskim konspiracyjnym piśmie młodzieżowym „Zero” opublikowałem (także pod pseudonimem) obszerne opracowania na temat Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” oraz formacji opozycyjnej Ruch (działającej u schyłku lat 60. XX w.).

W latach 1989–2000 byłem zatrudniony w Przedsiębiorstwie Budownictwa Hydrotechnicznego „Odra-1” w Opolu, gdzie zajmowałem się głównie sprawami organizacyjnymi, redagowaniem zarządzeń i regulaminów itp. W latach 2000–2005, po ogłoszeniu upadłości tego przedsiębiorstwa, byłem reprezentantem upadłego z ramienia wojewody opolskiego. Od 2002 r. do chwili obecnej reprezentuję prezydenta miasta Opolą w radach nadzorczych kolejnych spółek prawa handlowego.

Czas wolny od obowiązków zawodowych, zwłaszcza od 2000 r., gdy przestały krępować mnie ograniczenia związane z pracą na etacie, poświęcałem na rozwijanie swoich zainteresowań historycznych i pogłębianie wiedzy w tej dziedzinie. Prowadziłem szeroko zakrojoną kwerendę w zasobach bibliotecznych, także gromadziłem dokumentację fotograficzną, wykonując zdjęcia w terenie. Moje zainteresowania badawcze obejmowały głównie obszar obecnego województwa opolskiego oraz tereny ościenne w okresie od czasów prehistorycznych po czasy najnowsze. Na przestrzeni kilkunastu lat zgromadziłem bogaty materiał źródłowy, wykorzystywany później przeze mnie w różnych publikacjach, ukazujących się zarówno w periodykach naukowych (jak „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” czy „Ziemia Częstochowska”), jak też na łamach lokalnej prasy oraz w Internecie.

Na przełomie lat 2004 i 2005 przystąpiłem do systematycznego opracowywania historii rewolucji „Solidarności” w województwie opolskim, tj. kluczowego wątku lokalnej historii społeczno-politycznej z lat 1980–1990. Wiązała się z tym szeroko zakrojona, prowadzona przez szereg lat kwerenda w zasobach archiwalnych Instytutu Pamięci Narodowej i Archiwum Państwowego w Opolu. Wykorzystywałem również materiały ze zbiorów prywatnych oraz zachowane szczęśliwie archiwalia zakładowych organizacji NSZZ „Solidarność” przy Zakładach Cementowo-Wapienniczych „Górażdze” w Choruli (obecnie Górażdze Cement SA) i Hucie „Małapanew” w Ozimku. Pomocne były też relacje bezpośrednich uczestników i

świadców wydarzeń, jak również moje osobiste doświadczenia z okresu działalności opozycyjnej. Własne doświadczenia z lat 1980–1990 bardzo ułatwiały krytyczną weryfikację informacji czerpanych z innych źródeł, a w szczególności z akt wytworzonych przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa.

Kilkuletnia praca badawcza zaowocowała rozprawą doktorską pt. *Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” na Opolszczyźnie w latach 1980–1989*, obronioną w czerwcu 2012 r. na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. W pracy tej wykorzystano jednak tylko część opracowanego przeze mnie materiału źródłowego. W związku z tym w późniejszym czasie pracowałem znacznie obszerniejszą, dwutomową monografię pt. *NSZZ „Solidarność” i rewolucja solidarnościowa na Śląsku Opolskim 1980–1990*, wydaną drukiem w 2014 r. przez oddział wrocławski Instytutu Pamięi Narodowej (pozycja **B.1.1.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku).

Także wymieniona monografia nie wyczerpywała jednak całego bogactwa dostępnego materiału źródłowego. W szczególności, z przyczyn niezależnych od autora, leżących po stronie wydawcy, była ona dość skąpo ilustrowana. Tymczasem do dyspozycji pozostawał bardzo bogaty materiał ikonograficzny, pochodzący głównie ze zbiorów prywatnych, ale także z wymienionych powyżej zasobów archiwalnych. Materiał ten, w sposób systematyczny uporządkowany i opisany oraz opatrzone odpowiednim komentarzem historycznym, stał się główną podstawą trzypiętomowej publikacji *Rewolucja „Solidarności” w województwie opolskim 1980–1990. Historia ilustrowana regionu w czasach przełomu*, wydanej drukiem w 2020 r. przez Instytut Śląski z siedzibą w Opolu (pozycja **B.2.1.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku).

Publikacja ta ma zasadniczo charakter wyboru źródeł ikonograficznych, adresowanego do możliwie najszerszego kręgu odbiorców. Ma ona przemawiać głównie za pośrednictwem obrazu, a odnośny komentarz słowny przeważnie ograniczono do niezbędnego minimum. Zawiera jednak również wiele niedostępnych wcześniej informacji, zgromadzonych w wyniku pogłębionej i poszerzonej kwerendy, prowadzonej już po ukazaniu się wymienionej monografii. Dzięki dotarciu do nowych źródeł informacji udało się w znacznym stopniu wzbogacić wiedzę m.in. na temat działalności związkowo-opozycyjnej w rejonie Brzegu i Nysy. Odnośne partie publikacji z 2020 r. są znacznie obszerniejsze i bogatsze informacyjnie od odpowiednich partii monografii z 2014 r.

Oprócz wymienionych publikacji zwartych opublikowałem również wiele drobniejszych opracowań o podobnej tematyce w formie artykułów, rozdziałów w monografiach bądź haseł encyklopedycznych. Opracowania te zawierają znacznie pogłębione ujęcie poszczególnych wątków tematycznych, składających się na historię rewolucji „Solidarności” w województwie opolskim. Część z nich poświęcono poszczególnym środowiskom społecznym, jak np. studenci, młodzież szkolna, środowiska naukowe, środowiska twórcze czy funkcjonariusze milicji, ważniejszym zakładom pracy, wybranym postaciom i wydarzeniom, a także działaniom aparatu władzy wobec poszczególnych środowisk (pozycje **A.01.1.** – **A.01.3.**, **A.01.7** – **A.01.11**, **A.01.14.**, **A.01.15**, **A.02.1**, **A.02.3**, **A.02.4**, **A.02.6** – **A.02.8**, **B.3.1.** – **B.3.3.**, **B.3.5.**, **B.3.9.** – **B.3.11.**, **B.3.13.**, **B.3.16.**, **B.3.19.**, **B.3.22.**, **B.3.25.**, **B.3.34.** – **B.3.38.**, **B.3.41.**, **B.3.59.**, **B.3.61.**, **B.5.5.**, **B.5.6.**, **B.6.2.**, **B.7.5.**, **B.8.1.**, **B.8.4.** oraz **B.9.1.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku; w tym m.in. dwa teksty w przekładzie na język niemiecki). Inne opracowania dotyczą poszczególnych środowisk opozycyjnych, jak Konfederacja Polski Niepodległej czy Solidarność Walcząca (pozycje **A.01.13** oraz **B.3.44.**), ogólnie działalności opozycyjnej w województwie opolskim, analizowanej pod kątem jej celów, założeń programowych i form aktywności (pozycje **B.3.5.** oraz **B.3.57.**), oraz działań represyjnych ze strony komunistycznego aparatu władzy (pozycja **B.3.32.**). W innych tekstach scharakteryzowano rolę duchowieństwa jako czynnika wspierającego miejscowe środowiska opozycyjne (pozycje **B.3.50** oraz **B.3.56**). Szereg tekstów (w tym przypadku jednak nierecenzowanych) o tematyce związanej z rewolucją „Solidarności” zawarto również w drugim i trzecim tomie *Wielkiej księgi opozycji na pograniczu*, wydanych pod patronatem Starostwa Powiatowego w Prudniku i adresowanych do szerokiego kręgu odbiorców (pozycje **B.5.2.** oraz **B.5.10.**, **B.5.11.** oraz **B.11.1.**).

Osobną grupę publikacji o tematyce związanej z rewolucją „Solidarności” w województwie opolskim stanowi duża grupa haseł opublikowanych w czterech wydanych kolejno tomach *Encyklopedii „Solidarności”* (pozycje **A.03.1.** – **A.03.7.** oraz **B.4.1** – **B.4.26.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku). Podobny charakter ma jedno z haseł opublikowanych w *Wieluńskim słowniku biograficznym* (pozycja **B.5.4.**).

Wieloletnia praca badawcza zaowocowała również długim szeregiem publikacji poświęconych innym tematom z zakresu powojennej historii społeczno-politycznej Śląska Opolskiego, pod którym to pojęciem rozumiem z niewielkimi wyjątkami¹ całość obszarów leżących obecnie w granicach województwa opolskiego, a także obszar powiatu raciborskiego,

¹ Do wyjątków tych zaliczam południowe skrawki historycznej ziemi wieluńskiej, leżące od 1998 r. w granicach powiatu oleskiego.

odłączony od tego województwa w 1975 r. Zakres tematyczny tych publikacji obejmuje, w większym lub mniejszym stopniu, historię społeczno-polityczną regionu w latach 1945–1990, od zakończenia drugiej wojny światowej po upadek systemu komunistycznego w Polsce.

Najwcześniejszego okresu historii Śląska Opolskiego po zakończeniu drugiej wojny światowej dotyczy tekst opisujący kształtowanie się nowej społeczności lokalnej na tym obszarze w latach 1945–1950, związane z tym zmiany demograficznej struktury regionu oraz wzajemne relacje pomiędzy jego starymi a nowymi mieszkańcami (pozycja **B.3.40.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku). Tematem innego tekstu jest walka o władzę o pierwszych latach powojennych ze szczególnym uwzględnieniem referendum w 1946 i wyborów do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. (pozycja **B.3.23.**). Tematyka ta była już wcześniej poruszana przez innych autorów, a w szczególności przez Barbarę Bidzińską-Jakubowską. Słabą stroną tamtych publikacji jest jednak to, że nie uwzględniały one źródeł znajdujących się aktualnie w zasobach archiwalnych IPN. Tekst napisany przez wnioskodawcę bazuje natomiast w głównej mierze na tych właśnie źródłach, co pozwoliło na wyeliminowanie istniejącej wcześniej luki badawczej.

Tego samego okresu powojennej historii regionu dotyczy tekst opublikowany wspólnie z dr. Ksawerym Jasiakiem z opolskiej delegatury IPN, a poświęcony eksterytorialnym strukturom okręgu tarnopolskiego Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” (pozycja **A.01.12** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku), działającym w głównej mierze na Śląsku Opolskim, a rekrutującym się spośród byłych żołnierzy Armii Krajowej, przesiedlonych na tzw. Ziemię Odzyskane z przedwojennych polskich Kresów Wschodnich. Wnioskodawca opublikował również teksty poświęcone niektórym postaciom z tarnopolskich struktur WiN, a mianowicie Stanisławie Runiewicz i Mieczysławowi Lipie (pozycje **B.3.14.** oraz **B.8.3.**).

W artykule opublikowanym w poznańskim „Przeglądzie Archiwalno-Historycznym” opisano proces sowietyzacji życia społecznego na Śląsku Opolskim na przełomie lat 40. i 50. w. (pozycja **B.7.2.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku). Wiele informacji na ten temat zawarto również w obszernym opracowaniu historycznym (nierecenzowanym), opublikowanym w pierwszym i częściowo drugim tomie wspomnianej już *Wielkiej księgi opozycji na pograniczu* (pozycje **B.5.1.** oraz **B.5.2.**).

Sporo uwagi poświęcono również wydarzeniom z lat 1955–1957, związanym z procesem destalinizacji i październikowym przełomem politycznym w Polsce. Wydarzenia te są tematem dwóch tekstów, a najpełniej opisano je w artykule opublikowanym w „Studiach Zachodnich” (pozycje **B.3.31.** oraz **B.6.17.**). Tematyka ta była już poruszana przez innych

autorów, ale bardzo zdawkowo w odniesieniu do Śląska Opolskiego. Teksty napisane przez wnioskodawcę pozwalają spojrzeć na tę problematykę znacznie szerzej i dogłębniej.

Wnioskodawca jest też autorem całego szeregu tekstów poświęconych dramatycznym wydarzeniom z lat 1967–1968, związanym z prowadzoną wówczas kampanią antysyjonistyczną w Polsce, tzw. wydarzeniami marcowymi oraz interwencją zbrojną w Czechosłowacji. Tematem kilku tekstów są tzw. wydarzenia marcowego w województwie opolskim, ze szczególnym uwzględnieniem ówczesnej studenckiej akcji protestacyjnej, ale także z uwzględnieniem tego, co działo się wówczas w innych środowiskach, od środowisk akademickich po środowiska robotnicze i młodzież szkolną (pozycje **A.01.6.**, **B.3.39.**, **B.5.1.**, **B.5.8.**, **B.6.1.** oraz **B.7.3.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku). Opublikowałem również recenzję wydanej w Opolu publikacji zbiorowej o Marcu '68 (pozycja **B.10.1.**).

W innym tekście przedstawiono rozwój sytuacji w opolskim środowisku akademickim po Marcu '68 (pozycja **B.3.46.**). Tekst ten poświęcono również w znacznej mierze sprawie braci Jerzego i Ryszarda Kowalczyków, aresztowanych i skazanych na 25 lat więzienia w związku z dokonany w październiku 1971 r. wybuchem w auli Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Sprawa ta była już tematem różnych publikacji, ale w swoim wniosku krytycznie zweryfikował dotychczasowy stan wiedzy na temat, ujawniając nieznane wcześniej fakty o istotnym znaczeniu dla całokształtu tej sprawy (chodzi głównie o działania werbunkowe Służby Bezpieczeństwa wobec Ryszarda Kowalczyka).

Kilka tekstów poświęciłem w całości lub części tzw. kampanii antysyjonistycznej z lat 1967–1968. Zilustrowałem to zagadnienie różnymi przykładami z terenu województwa opolskiego (pozycje **B.3.4.**, **B.3.39.**, **B.3.53.**, **B.5.1.** oraz **B.7.3.** w wykazie dorobku stanowiącego podstawę wniosku).

Wydarzeń z 1968 r. dotyczy również tekst poświęcony Praskiej Wiośnie w Czechosłowacji i jej reperkusjom na terenie województwa opolskiego, opublikowany w języku niemieckim dzięki współpracy pomiędzy Instytutem Historii Uniwersytetu Opolskiego i Pädagogische Hochschule w Heidelbergu (pozycja **B.3.42.**). O Praskiej Wiośnie i jej reperkusjom w województwie opolskim pisałem również w tekstach opublikowanych w popularnym periodyku „Ziemia Prudnicka” (pozycja **A.02.2.**) oraz w pierwszym i trzecim tomie wspomnianej *Wielkiej księgi opozycji na pograniczu* (pozycje **B.5.1.** oraz **B.5.8.**).

Szczegółowo zająłem się również wydarzeniami z przełomu lat 1970–1971, związanymi z grudniową rewoltą robotniczą na Wybrzeżu, jej reperkusjami w województwie opolskim oraz późniejszymi zmianami w polityce władz PRL (m.in. w stosunku do Kościoła).

Tematyce tej został poświęcony w szczególności artykuł opublikowany w „Studiach Śląskich” (pozycja **A.01.18.**). O niepokojach społecznych i protestach robotniczych z przełomu lat 1970–1971 pisałem także w „Ziemia Prudnickiej” (pozycja **A.02.5.**) i pierwszym tomie wspomnianej *Wielkiej księgi opozycji na pograniczu* (pozycja **B.5.1.**).

Szereg tekstów poświęciłem rozwojowi sytuacji społeczno-gospodarczej w latach 1971–1980. Na przykładzie Opola i województwa opolskiego pokazałem, jak przebiegała realizacja obranej w 1971 r. przez władze PRL strategii dynamicznej rozwoju i jak ostatecznie zaowocowała ona głębokim kryzysem społeczno-gospodarczym, stanowiącym jedną z głównych przesłanek narodzin „Solidarności” (pozycje **B.3.47.**, **B.3.55.**, **B.6.6.**, **B.6.8.**, **B.6.14.** oraz **B.7.6.**). W ten sposób narracja historyczna została doprowadzona do początków rewolucji „Solidarności”, stanowiących temat opracowań wymienionych w początkowej części tego referatu.

Opublikowałem również szereg tekstów prezentujących wybrane wątki tematyczne w dłuższej perspektywie czasowej, obejmującej niekiedy kilka dziesięcioleci lub nawet cały okres tzw. Polski Ludowej. Przykładem tego może być opublikowane w dwóch częściach obszerne opracowanie o zjawisku ucieczek za granicę na przykładzie Śląska Opolskiego (pozycje **B.6.15.** oraz **B.6.16.**). Podobnie jest w przypadku tekstów poświęconych opolskiemu środowisku studenckiemu (pozycje **B.3.54.** oraz **B.7.1.**). Wnioskodawca jest też autorem zarysu historii Opola w latach 1945–2010, opublikowanego w tomie wydanym wspólnie przez Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego i Muzeum Śląska Opolskiego (pozycja **A.01.16.**). Jestem też autorem opracowania o wyborach organizowanych w latach 1972–1989 (pozycja **B.3.7.**).

Dłuższa perspektywa czasowa cechuje również szereg tekstów poświęconych szeroko rozumianym stosunkom państwo – Kościół. Ich zakres tematyczny obejmuje takie zagadnienia jak: działalność lokalnych struktur Urzędu ds. Wyznań w województwie opolskim w latach 1950–1989 (pozycja **B.3.52.**), stosunki państwo – Kościół w okresie Wielkiej Nowenny i obchodów milenijnych (pozycje **A.01.6.** oraz **B.3.33.**), wieloletni konflikt ideologiczny w sferze oświaty i wychowania (pozycja **B.3.45.**) oraz działalność koncesjonowanych stowarzyszeń chrześcijańskich w województwie opolskim (pozycja **B.3.27.**).

Tematykę stosunków państwo – Kościół poruszają także artykuły poświęcone działaniom aparatu bezpieczeństwa wobec Kościoła w latach 1945–1956 (pozycje **B.6.12.** oraz **B.6.13.**). Stosunki państwo – Kościół stały się również tematem popularnych (aczkolwiek recenzowanych) opracowań historycznych, napisanych we współpracy z innymi autorami. Chodzi tu o teksty poświęcone ks. Emilowi Kobierzyckiemu, narzuconemu przez władze

państwowe ordynariuszowi opolskiemu z lat 1951–1956 (pozycja **B.3.29.**) oraz drugiej pielgrzymce papieskiej do ojczyzny w 1983 r. (pozycje **B.3.15.** oraz **B.3.60.** – ten sam tekst w języku polskim i niemieckim).

Praktycznie cały okres tzw. Polski Ludowej obejmuje opracowanie o postawach pracowników wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania na przykładzie województwa opolskiego, opublikowane w tomie poświęconym zbrodniom sądowym (pozycja **B.3.51.**). Tekstem o równie długiej perspektywie czasowej jest także opracowanie o Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego „Opole” w Opolu (pozycja **B.3.38.**). Do schyłkowego okresu historii PRL odnosi się tekst poświęcony zjawisku przestępczości zorganizowanej w województwie opolskim (pozycja **B.3.28.**).

Szereg opublikowanych tekstów dotyczy różnych aspektów działalności aparatu bezpieczeństwa w województwie opolskim w dłuższej lub krótszej perspektywie czasowej, najczęściej wieloletniej. Przykładem tego może być obszerne opracowanie na temat pionu śledczego UB i SB w województwie opolskim w całym okresie lat 1950–1990 (pozycja **B.3.26.**). W innych tekstach o podobnej tematyce jest mowa o polityce kadrowej w szeregach aparatu bezpieczeństwa w latach 1957–1990 (pozycje **B.3.6.**, **B.3.43.** oraz **B.6.7.**), rekrutacji i szkoleniu funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa (pozycja **B.6.9.**), działalności pionu kontrwywiadowczego SB (pozycje **B.8.4.** oraz **B.8.6.**), miejscu i roli kobiet w strukturach UB i SB (pozycja **B.3.48.**), przestępczości wśród UB, SB i MO (pozycja **B.6.11.**), wzajemnych relacji pomiędzy aparatem bezpieczeństwa i środowiskami naukowymi (pozycja **B.6.3.**), zasad i metod pracy operacyjnej SB (pozycje **A.01.17.** oraz **B.3.21.**) oraz działań aparatu bezpieczeństwa wobec różnych środowisk społecznych (pozycje **B.3.1.**, **B.3.2.**, **B.3.24.**, **B.5.11.**, **B.6.12.** oraz **B.6.13.**).

Wnioskodawca jest też autorem szeregu opracowań opisujących działalność aparatu bezpieczeństwa jako instrumentu sprawowania nadzoru operacyjnego nad koleją (pozycje **B.3.20.**, **B.3.38.**, **B.6.10.**, **B.6.18.** oraz **B.6.19.**). Opracowania te mają ogólnopolski zasięg tematyczny, ale po części odnoszą się również do województwa opolskiego. Podobne odniesienia ma tekst poświęcony Żydom w strukturach aparatu bezpieczeństwa na przykładzie przybyszów z przedwojennych Kresów Wschodnich (pozycja **B.3.43.**).

Bardzo ważnym obszarem moich zainteresowań badawczych jest również problematyka związana z wyjątkowo złożoną strukturą etniczno-kulturową Śląska Opolskiego oraz stosunkami polsko-niemieckimi na tym obszarze, a także szerzej na terenach górnośląskich, obejmujących również teren obecnego województwa śląskiego. Opublikowałem szereg tekstów w języku polskim i niemieckim o takiej tematyce (pozycje **A.01.4.**, **B.3.8.**,

B.3.12., B.3.17., B.3.58., B.6.5., B.8.4. oraz B.8.6.). Tematykę tę poruszałem również w innych swoich publikacjach o szerszym zakresie tematycznym (pozycje **B.1.1., B.2.1. oraz B.5.1.**). W 2017 r. Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej wydał drukiem moją monografię poświęconą działaniom komunistycznego aparatu bezpieczeństwa wobec ludności niemieckiej na Górnym Śląsku. Publikacja ta spotkała się z tak dużym zainteresowaniem, że już w 2019 r. ukazało się jej drugie wydanie, poprawione i uzupełnione (pozycja **B.1.2.**). Aktualnie jest przygotowywane do druku niemieckojęzyczne wydanie monografii.

Do dorobku naukowego wnioskodawcy należy także tekst poświęcony zastosowaniom biografistyki w edukacji obywatelskiej społeczeństwa w aktualnym kontekście działań na rzecz dekomunikacji przestrzeni publicznej. W tekście tym przeanalizowano edukacyjne aspekty biografii niektórych postaci historycznych związanych z województwem opolskim (pozycja **B.7.4.**).

Niektóre z opublikowanych przeze mnie tekstów, odnoszące się zasadniczo do innych części kraju, zawierają również wątki nawiązujące do społeczno-politycznej Śląska Opolskiego. Chodzi o teksty poświęcone Janowi Wyglendzie i jego rodzinie oraz Teodorowi Ludydze (pozycje **B.3.30., B.3.49., B.6.4.**) oraz o teksty opiniujące wybór źródeł opracowany przez dr. Sebastiana Pilarskiego (pozycje **A.01.14 oraz A.04.1.**).

Do swojego dorobku naukowego mogę zaliczyć również wystąpienia z referatami na kilkudziesięciu konferencjach naukowych, w tym także w trzynastu konferencjach międzynarodowych (w tym ośmiu o tematyce wiążącej się osiągnięciem naukowym stanowiącym podstawę wniosku habilitacyjnego). Tematyka referatów była przeważnie związana z powojenną historią społeczno-polityczną Śląska Opolskiego.

Oprócz publikacji naukowych, recenzowanych i nierecenzowanych, opublikowałem również wiele popularnych tekstów na łamach prasy. Duża część z nich poświęcona jest różnym wątkom tematycznym z zakresu społeczno-politycznej historii Śląska Opolskiego w latach 1945–1990.

Od końca 2007 r. aktywnie uczestniczę w realizacji projektu *Encyklopedia „Solidarności”*, pilotowanego aktualnie przez Instytut Pamięci Narodowej. Opracowałem sporą liczbę haseł, opublikowanych w czterech kolejnych tomach *Encyklopedii* (pozycje **A.03.1. – A.03.7. oraz B.4.1.–B.4.26.**). Obecnie trwają przygotowania do wydania tomu piątego, zawierającego również szereg haseł mojego autorstwa.

W 2007 r. nawiązałem również współpracę z Państwowym Instytutem Naukowym – Instytutem Śląskim w Opolu. Występowałem z referatami na konferencjach organizowanych bądź współorganizowanych przez tę placówkę naukową (pozycje **A.05.5., B.12.4., B.12.13.,**

B.12.28., B.12.61.). Opublikowałem, samodzielnie bądź we współpracy z innymi autorami, szereg tekstów w „Studiach Śląskich” oraz w książkach wydawanych przez PIN – Instytut Śląski oraz Instytut Śląski (pozycje **A.01.5., A.01.7., A.01.15., A.01.16., A.01.18., B.2.1, B.6.1., B.6.4. – B.6.6., B.6.8., B.6.12. – B.6.14.**). Od grudnia 2016 r. jestem etatowym pracownikiem Instytutu Śląskiego, przekształconego w 2019 r. z placówki naukowej w placówkę kultury.

W latach 2016–2017, z ramienia PIN – Instytutu Śląskiego, uczestniczyłem w pracach nad przygotowaniem wystawy mobilnej pt. „Wrastanie. Ziemie Zachodnie i Północne. Początek (1945–1950)”. Przedsięwzięcie to zostało zrealizowane w ramach współpracy konsorcjum Sieci Ziem Zachodnich i Północnych. Uczestniczyłem w pracach komitetu naukowego wystawy oraz sądu konkursowego, powołanego dla wyłonienia wykonawcy wystawy. Jestem też autorem jednego z tekstów zawartych w folderze wystawy (pozycja **B.5.3.**).

W 2013 r. zaangażowałem się w realizację projektu badawczego *Aparat bezpieczeństwa wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych*, pilotowanego przez IPN. Opublikowałem szereg testów w ramach tego projektu (pozycje **B.3.9., B.3.10., B.3.24., B.3.46., B.6.2.**). Jestem również autorem wielu innych tekstów opublikowanych w periodykach i książkach wydanych przez IPN, w tym także tekstów w języku niemieckim (pozycje **A.01.10. – A.01.14., A.01.17., B.1.1., B.3.1. – B.3.3., B.3.7., B.3.8., B.3.15., B.3.16., B.3.21., B.3.23. – B.3.30., B.3.32., B.3.34. – B.3.36., B.3.44. – B.3.46., B.3.48., B.3.50. – B.3.54., B.3.56. – B.3.61., B.4.1. – B.4.26., B.6.3., B.6.7., B.6.9., B.6.11., B.8.3. – B.8.6., B.9.1.**).

W samym tylko 2017 r. wypracowałem łącznie 109 punktów ministerialnych z tytułu swojej działalności naukowej. W innych latach nie sporządzałem tego rodzaju statystyki, ale można ogólnie szacować, że również w latach 2018–2020 wypracowywałem w każdym roku po kilkadziesiąt punktów.

Mam podstawy, by uważać, że moja wieloletnia działalność naukowo-badawcza i związana z nią działalność popularyzatorska przyczyniły się do znacznego wzbogacenia i upowszechnienia wiedzy na temat społeczno-politycznej historii Śląska Opolskiego w latach 1945–1990. Opracowałem od podstaw wiele różnych wątków tematycznych w tym zakresie, słabo wcześniej rozpoznanych bądź niedostatecznie opracowanych. W innych przypadkach w istotnym stopniu pogłębiłem i poszerzyłem dotychczasowy stan wiedzy.

Prowadzona przeze mnie działalność ma również istotne znaczenie społeczne. Przyczynia się ona do wewnętrznej integracji zróżnicowanej społeczności lokalnej Śląska

Opolskiego, a także do uhonorowania wielu osób zasłużonych dla kraju i regionu, których nazwiska w innym przypadku mogłyby niesłusznie popaść w zapomnienie.

Wyrazem uznania dla mojej działalności naukowo-badawczej i popularyzatorskiej było m.in. nadanie mi w 2016 r. przez Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, na wniosek marszałka województwa opolskiego, medalu „Pro Patria”, przyznawanego „za szczególne zasługi w kultywowaniu pamięci o walce o niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej”.

Zbigniew Bereszyński

Opole, 1 lutego 2021 r.

